

ХРОНИКА И БИБЛИОГРАФИЈА

УДК 929:821.163.41.09 Милинчевић В.

ВАСО МИЛИНЧЕВИЋ (20. XII 1928–16. XII 2019)¹

Обимна и разноврсна библиографија професора Васе Милинчевића која је – рецимо то одмах на почетку – незаменљив сапутник и драгоцен савезник свим проучаваоцима нове српске књижевности – сведочи о његовој радиности и посвећености одређеним жанровима, периодима, темама и писцима српске књижевности као и личностима које су оставиле дубоки траг у историји српске културе. Истовремено, она посведочава и развој професора Милинчевића као научног истраживача и низ изузетних

резултата које је на том пољу остварио и по којима ће бити упамћен у српској науци о књижевности. Поред свега тога, она нас подсећа и на духовну физиономију овог професора Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Јер, у насловима великог броја његових радова запретани су одједи његове личности и односа према научном истраживању српске књижевности и културе, његовој методологији, областима и правцима развоја. У том смислу за нас је занимљива учесталост одређених придева који се у насловима професорових радова јављају током читавог његовог научног века. Први међу њима је придев НЕПОЗНАТ. Колико пута смо захваљујући неком од таквих професорових истраживања пронашли драгоцене податке и освестили одређене аспекте неке епохе, личности или остварења (*Две неизнатије, комјоноване њесме Лазе Костића, Неизнатији њодатици о њреузимању Јајићеве библиотеке за Српски семинар, Неизнатија њроза Ђуре Јакишића у „Врајолану“ (1871/72), Неизнатији дојиси Ђуре Јакишића у Рагенику 1871, Неизнатији одељак „Мемоара“ Пројке Мајтеје у „Шумадинчеју“ 1852, поменимо само неке). У очима*

¹ Текст изговорен на комеморативном скупу одржаном 22.10.2021. поводом смрти проф. др Васе Милинчевића на Филолошком факултету Универзитета у Београду, за потребе објављивања приређен и насловљен.

површног посматрача наслови тих радова указивали су да у тексту који за њима следи професор указује на неки безначајан детаљ, можда само њему важан, али за праве научне истраживаче као и оне који су познавали професоров рад, то је био недвосмислен знак да се на основу откривеног непознатог детаља, писма, податка, дела, личности, појаве на значајан а каткад и пресудан начин употпуњује мозаик укупно знања о одређеним питањима из развоја српске књижевности.

За нас који смо имали част да нам професор Милинчевић предаје на основним студијама и да нам приушти задовољство разговора о бројним темама и као млађим колегама упуту савет, укаже на одређене податке важне за наша истраживања, подржи наша интересовања, у овом придеву видимо одсјај професорове живе радозналости за широк спектар тема и радости научног открића која је пратила његов посвећен рад у архивама, домаћим и страним, у којима је трагао за најмањим назнакама везаним за српску књижевност и културу. Одсјај жара са којим је о томе говорио. Захваљујући управо професоровим истраживањима објављен је велики корпус најразличитије архивске грађе која је драгоцени прилог познавању личности, институција и појава које су обележиле развој српске културе. Бројни међу њима представљају првенчад наших писаца којима су они закорачили у српску књижевност а изван број је био познат али до тада необјављен. У том смислу велики број професорових радова у свом наслову има одредницу први и/или НЕОБЈАВЉЕНИ (*Необјављен Стеријин „Седмостручниј цветњак борећим се Грцима”, Прва њесма Ђорђа Марковића Кодера, Прве њесме Владислава Пејковића Дуса, Необјављени њујойиси Косије Трифковића...*).

Архивска истраживања видно означавају професорову научну методологију. Он је био књижевни историчар који је током свог укупног научног рада веровао у значај научне чињенице. Позитивиста по свом основном научном правцу, професор Милинчевић је у тумачењу књижевног дела највише пажње посвећивао тематско-мотивској, жанровској и језичко-стилској природи дела која је тумачио, с посебним освртима на европски контекст обраде одређеног лика или мотива као и утицаја које су стране књижевности имале на одређеног писца (било преко лектире, преводилачке активности самог писца или његових личних веза са одређеном националном књижевношћу) што је његовим анализама давало компаративистички аспект. У својим монографским студијама тежио је успостављању целовите књижевноисторијске представе истраживане теме, дела или писца. Док је с једне стране архивским истраживањима отклањао непознанице и осветљавао непознато, с друге стране је управо на архивски утврђеним чињеницама обликовао књижевноисторијске портрете у духу позитивистичког промишљања које је осцилирало између одредница живот и дело односно живот и време. У том смислу су

монографија о животу и раду Косте Трифковића (1968) и културно-историјска студија *Велика школа и велики професори* (2006) индикативни показатељи професорових стремљења.

У својим напорима да истражи неистражено професор је остварио изузетно значајан допринос проучавању драме као књижевног рода који се у српској књижевности појавио тек од XVIII века. Мисли о најзначајнијим српским драмским писцима – пре свих комедиографима Јовану Стерији Поповићу и Браниславу Нушићу – приложио је неке од најбоље написаних страница. Уважавајући двоструку природу драмске уметности а драму као текст намењен и читању и извођењу на сцени, професор Милинчевић је постигао изузетне резултате у тумачењу историје и поетике драмских жанрова, анализама ликова и видова комике. И данас су актуелне студије о почецима српске драме и Стеријиним комедијама објављене у његовој књизи *Српска драма до Нушића* (1985) која се налази на списковима литературе за предмете из области српске књижевности XVIII и XIX века захваљујући базичним тумачењима српских драмских писаца и дела.

Професорова библиографија открива још једно значајно поље његовог интересовања. То је културна историја Срба. У време када су културолошке студије након засићења у областима друштвено-хуманистичких дисциплина освојиле примат захваљујући својој интердисциплинарности и потреби да се уместо истраживања уситњених и капсулираних (не само у одређене области већ сведене на најуже подобласти) оствари концепт интегралистичких студија којима би се омеђености превазишле и ревитализовали позитивизам и историзам (али сада нажалост сведени само на чињенице а не и на њихово тумачење), треба подсетити да је на Катедри за српску књижевност са јужнословенским књижевностима од 1993/94. године уведен предмет Културна историја Срба примарно залагањем проф. др Јована Деретића који је тај предмет предавао и за њега написао уџбеник. Професор Милинчевић је, подржавајући ову новину у наставним плановима и програма наше Катедре, у једном свом прилогу објављеном у „Прилозима за књижевност, језик, историју и фолклор”, указао на до тада непознату чињеницу да је Катедра „већ пре 55 година (1939) покренула иницијативу код Савета Филозофског факултета у Београду да се у оквиру студија на тој Катедри уведе и предмет Културна историја. То дознајемо из једног сачуваног преписа акта упућеног Савету факултета 12. децембра 1939. године. Наиме, у том непотписаном и по више основа занимљивом акту умољава се Савет Филозофског факултета да донесе одлуку 'да се распише стечај за једног доцента који би предавао нашу културну историју. Доцентура би била везана за Катедру историје југословенске књижевности'.” („Намера Катедре за историју југословенске књижевности да 1939. уведе предмет 'Културна историја'”, 241). У оквиру текста донет је као прилог и допис.

Треба напоменути да је професорово интересовање за теме из историје српске културе природно могло проистећи из области коју је примарно проучавао и коју је на Катедри за српску књижевност са јужнословенским књижевностима предавао. У питању је српска књижевност XVIII и XIX века па је проучавање културног, историјског, политичког, језичког и уметничког контекста њеног развоја професору Милинчевићу омогућило шири увид у развојне процесе који су током два века обликовали српску модерну државу и српско друштво. У том смислу од изузетног значаја било је и његово истраживање српске периодике којим се од почетка свог научног рада бавио (подсетићемо овом приликом на његову књигу *На раскрићу епоха – Српски књижевни часописи 1850–1860* објављену 1979. године) и захваљујући којем је посведочио значај доживљаја прошлости као оног периода који је некада за неке био садашњост.

Као човек који је својим ангажманом обележио рад бројних институција српске науке и културе (а био је између осталог управник Народне библиотеке Србије, члан Одбора за фототипска издања САНУ, члан одбора Народне библиотеке Србије и Матице српске, председник Друштва за српски језик и књижевност Србије...), он је држао до значаја које институције имају за утемељење и одржавање културне и научне свести. У том смислу треба гледати и на његово прилежно бележење различитих појединости из историје Београдског универзитета које је касније уобличио у изузетној књизи *Велика школа и велики професори*. Она је била знак да наша академска средина треба да буде свесна традиције чији је део и да учини све да ту традицију очува.

Ово је наш скромни прилог којим смо – указујући на неке појединости из живота и рада нашег професора Васе Милинчевића *читањем његове библиографије* – желели да укажемо на значајно место које он заузима у историји Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима Филолошког факултета у Београду, српској науци о књижевности и нашим сећањима.

Зорица В. Несторовић*

Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима
Студентски трг 3
11000 Београд

* zorica.nestorovic@fil.bg.ac.rs